

FOLCLORISTUL DUMITRU FURTUNĂ — (1890—1965) —

IACOB HALLER

Este cunoscut ca o „personalitate culturală a Moldovei“ — așa cum îl prezenta pedagogul și sociologul ieșean Dr. Eugen D. Neculau. A funcționat la Dorohoi între anii 1916—1950 ca distins profesor și valoros animator cultural. Ca profesor s-a zbatut în transformarea gimnaziului din Dorohoi în liceul de băieți „Gr. Ghica V. V.“, a înființat pentru copiii de la sate un internat și o sală de teatru. A făcut multe intervenții și pentru înființarea liceului de fete. A stimulat energiile intelectuale ale orașului în vederea înființării unor societăți culturale-literare, o revistă cunoscută între anii 1923—1927 „Tudor Pamfile“, editată de el și care sprijinea culegerea și valorificarea folclorului local.

L-am cunoscut bine, am fost colegi și prieteni. A fost unul din cei mai culți profesori din Dorohoi din perioada interbelică. A fost și un cunoscut publicist. Ultima întocmire bibliografică făcută de Eugen D. Neculau evidențiază 510 titluri din opera lui Dumitru Furtună, printre care : 173 teologice, 95 de folclor și de literatură, 51 de istorie, 105 diverse și încă se mai descoperă. A colaborat la 69 de publicații ale vremii dar latura pe care vrem s-o evidențiem este cea de pasionat colecționar de bunuri culturale. A strâns cu aviditate și sîrguință Documente istorice, Manuscrise, fotografii, scrisori, cărți rare, decupaje din presă, fișe din lecturile sale, obiecte de etnografie etc. Și-a format astfel o arhivă personală unică și de o proporție puțin obișnuită. Într-o discuție avută cu el în ianuarie 1945 mi-a declarat că atunci cînd N. Iorga i-a văzut biblioteca și acest tezaur cultural i-a spus : „Părinte Furtună, nu ești numai un cărturar de valoare dar și o adevărată instituție“.

În această arhivă avea un bogat material în legătură cu I. Creangă și cea mi arzătoare dorință a sa a fost să dea culturii românești o lucrare de adevărată valoare asupra vieții și operei marelui humuleștean.

Admirator și discipol al lui Creangă, Furtună a adus o bogată contribuție pentru cultivarea memoriei scriitorului și pentru cunoașterea operei lui. A ținut cu diverse ocazii și în diferite localități cuvîntări și conferințe despre el. A dat concurs lui N. A. Bogdan să alcătuiască faimosul tablou, care cuprinde prietenii, colaboratorii, colegii și comentatorii lui Creangă. (Mai tîrziu el regreta că l-a omis dintre comentatorii

pe M. Sadoveanu). A spulberat cu indignare tot ce s-a scris calomnios despre Creangă și a militat pentru reabilitarea lui.

El n-a reușit însă să realizeze cel mai scump vis al său. În primăvara anului 1944 a lăsat cele 102 lăzi cu toată arhiva în voia soartei la Dorohoi și el a plecat la Caracal cu școala. Dezastrul arhivei a fost în viața lui Furtună cea mai mare nenorocire care i-a zdruncinat sănătatea pentru tot restul vieții și i-a paralizat orice entuziasm și putere de muncă intelectuală. După ieșirea la pensie, în 1950, copleșit sufletește de pierderea suferită, Furtună n-a mai fost în stare să întreprindă ceva valoros pe teren publicistic. Ar fi dorit să alcătuiască măcar ceva sumar: *Noutăți despre opera și viața lui Creangă*, sau *Mărturii și studii despre Creangă*, ori măcar volumul al II-lea din *Cunoștințe și mărturii*, apărute în 1915 în „Biblioteca pentru toți“.

După moartea cărturarului, restul arhivei a fost revizuit de Alexandru Bardieru. Familia a clasat materialul rămas de pe urma lui Furtună în câteva fonduri care le-a depus în diferite instituții. S-au pierdut lucrări gata pentru tipar: o istorie completă a bisericii române, o uriașă colecție de folclor, o monografie istorică a tuturor satelor din județele Dorohoi și Botoșani (fundamentată pe mii de documente istorice inedite); lucrări despre diferiți scriitori români, printre care Eminescu și, mai ales, Ion Creangă.

Mare parte din documente au fost depuse la Academie. Fondul literar și cel istoric au fost cumpărate de Arhivele Statului din Dorohoi. Fondul de folclor cît a mai rămas, se află în posesia fiului cărturarului, care locuiește în Iași.

În ceea ce privește editarea operei lui I. Creangă, Furtună voia să procedeze științific. Avea în colecția sa toate edițiile și publicațiile parțial apărute. Intenționa să utilizeze ca bază de plecare ediția Kirileanu (1939), pe care, o considera cea mai reușită, completînd-o cu cercetări proprii după originalele (puține) cîte se mai găsesc la Academie și după textele din „Convorbiri“ revizuite de Creangă. Concluzia lui Furtună este că nu ne trebuie un Creangă banal, ci un Creangă înveșmîntat în aur, în care strălucește sufletul său de mare român și de mare artist. Pe lângă valoarea artistică, opera sa constituie și un valoros document social al vremii — Odată cu studiul edițiilor Furtună intenționa să dea cea mai completă bibliografie în legătură cu Creangă.

După Furtună uitarea nu se va așterne niciodată pe opera lui Creangă. Ea va dura cît poporul român, e nemuritoare. Avînd argumente bogate, Furtună avea să probeze că opera lui Creangă are ceva miraculos: place românilor de pretutindeni, place la toate vîrstele, place ori de cîte ori este citită. Este adevărat, acest fenomen ilustrează cea mai puternică dovadă că opera sa are o înaltă valoare artistică.

Trebuie reliefată și latura de folclorist a lui D. Furtună, înglobată în cele 5 volume: *Izvodiri din bătrîni* (1912), *Vremuri înțelepte* (1913), *Cuvinte scumpe* (1914), *Firicele de iarbă* (1915), *Cinzece bătrînești din părțile Prutului* (1927). Ele însumează piese folclorice din Moldova cele mai multe localități fiind din jurul orașelor Botoșani și Dorohoi.

Basmele reprezintă și ele un aspect al activității de folclorist a lui D. Furtună. El analizează basm cu basm, ca fapt, ca valoare artistică și etică și ca semnificație socială, le compară cu toate variantele pe care le cunoște de pe întreg cuprinsul țării.

Dumitru Furtună era cunoscut și apreciat ca un distins animator cultural, folclorist, istoric literar și valoros scriitor. Este apreciat unanim ca mare cărturar enciclopedic și-n aceeași măsură, un slujitor devotat al școlii românești.